

Criminaliteit in de G4 op basis van verblijfspopulatie

prof. dr. W. Bernasco

dr. C.J.W. van den Berg

prof. dr. C.C.J.H. Bijleveld

Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving (NSCR)

Postbus 71304

1008 BH Amsterdam

www.nscr.nl

Criminaliteit in de G4 op basis van verblijfspopulatie

Achtergrond en vraagstelling

Op basis van politieregistraties en bevolkingsgegevens geeft de AD Misdaadmeter jaarlijks een beeld van de geregistreerde criminaliteit in Nederlandse gemeenten. De Misdaadmeter is voor lokale en landelijke politici, media en bevolking een belangrijke bron van kennis over de stand van zaken met betrekking tot criminaliteit en criminaliteitsbestrijding. Omdat er veel waarde wordt gehecht aan de AD Misdaadmeter, is het van belang om inzicht te hebben in hoe de gepresenteerde cijfers, en daarmee ook de vergelijkingen tussen gemeenten, tot stand komen.

In de AD Misdaadmeter wordt gebruik gemaakt van twee soorten criminaliteitsmaten. In de eerste plaats wordt voor tien categorieën van veel voorkomende misdrijven per gemeente gerapporteerd van hoeveel misdrijven aangifte werd gedaan per 10.000 inwoners. Deze criminaliteitsmaat corrigeert voor verschillen tussen gemeenten in bevolkingsomvang. Dit is een gangbare werkwijze in epidemiologisch en criminologisch onderzoek. Zij zorgt er voor dat een belangrijk verschil tussen gemeenten (het aantal inwoners) buiten de vergelijking wordt gehouden. Het aantal misdrijven per 10.000 inwoners is bedoeld als maat voor het risico dat individuele burgers lopen om slachtoffer te worden van een misdrijf.

Daarnaast wordt in de AD Misdaadmeter onder de noemer “de (on)veiligste gemeente van Nederland” een rangorde van gemeenten vastgesteld naar mate van onveiligheid. De positie op deze ranglijst is volgens de website van de AD Misdaadmeter “gebaseerd op 10 delicten, berekend naar inwoneraantal en impact van het delict”. Het AD geeft geen inzage in de exacte wijze waarop deze ranglijst wordt samengesteld. In het voorliggende onderzoek laten we de ranglijstscore daarom buiten beschouwing, en bestuderen we uitsluitend de tien afzonderlijke misdrijfcategorieën.

Ten aanzien van de door de AD Misdaadmeter gebruikte criminaliteitsmaat, het aantal in de gemeente geregistreerde misdrijven per 10.000 inwoners, kan de vraag gesteld worden of er voldoende rekening wordt gehouden met de dagelijkse mobiliteit van burgers. Veel mensen brengen een aanzienlijk deel van de dag door buiten hun woongemeente. Een voorbeeld is een forens die in Leiden woont en 40 uur per week in Amsterdam werkt. Deze persoon loopt 40 uur per week geen risico op slachtofferschap van criminaliteit in Leiden, maar juist wel in Amsterdam.¹ Toch staat deze persoon in de noemer van de criminaliteitsmaat van Leiden, maar niet in die van Amsterdam. Daarmee is het ook de vraag of de gangbare criminaliteitsmaat voldoende recht doet aan de aanzienlijke verschillen die tussen gemeenten

¹ Op sommige misdrijven is deze redenering niet van toepassing. Slachtofferschap van woninginbraak is bijvoorbeeld per definitie aan de woongemeente verbonden, en het risico reist niet met de bewoners mee wanneer die zich verplaatst. Slachtofferschap van vernieling is slechts ten dele verbonden aan de plaats waar de persoon verblijft.

bestaan in bijvoorbeeld mobiliteitssaldo (het verschil tussen inkomende en uitgaande reizigersstromen) en aantallen binnenlandse en buitenlandse toeristen. Grote steden zoals Amsterdam en Rotterdam hebben een overschot aan inkomende forenzen. Door de aanwezigheid van de luchthaven Schiphol geldt dat bijvoorbeeld ook voor de gemeente Haarlemmermeer. Amsterdam huisvest dagelijks grote aantallen buitenlandse toeristen, en sommige kustgemeenten en Waddeneilanden huisvesten in de zomer veel binnenlandse en buitenlandse toeristen die samen een veelvoud vormen van de eigen (permanente) bevolking.

In de voorliggende studie wordt een alternatieve berekeningswijze toegepast bij de constructie van de gemeentelijke criminaliteitsmaat. Deze berekeningswijze is gebaseerd op de gedachte dat de criminaliteitsmaat het risico op slachtofferschap van criminaliteit moet weergeven van iemand die zich op het grondgebied van de gemeente bevindt, onafhankelijk van de vraag in welke gemeente deze persoon woont. Het doel is dus om in de noemer van de criminaliteitsmaat niet het inwonersaantal van de betreffende gemeente op te nemen, maar de verblijfspopulatie.

De verblijfspopulatie is het aantal mensen dat zich gemiddeld op het grondgebied van de gemeente bevindt, onafhankelijk van het land of de gemeente waar zij wonen. Om de verblijfspopulatie te schatten wordt in dit onderzoek rekening gehouden met de mobiliteit van Nederlanders en met de aanwezigheid van binnenlandse en buitenlandse toeristen in een gemeente.

Gegevensbronnen

Er is voor dit onderzoek gebruik gemaakt van gegevensbronnen over geregistreerde criminaliteit, overnachtingen door bezoekers, en alledaagse mobiliteit.

Criminaliteit en inwonersaantallen

Gegevens over tien soorten veelvoorkomende geregistreerde criminaliteit in de Nederlandse gemeenten in de jaren 2012, 2013 en 2014 zijn verstrekt door de samensteller van de AD Misdaadmeter, de heer J. de Vreede. Gegevens over inwonersaantallen van de gemeenten op 1 januari van de betreffende jaren werden bijgevoegd. Deze zijn overigens ook beschikbaar op StatLine (statline.cbs.nl), de elektronische databank van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). In dit rapport worden uitsluitend de gegevens over de vier grootste gemeenten gebruikt, te weten Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht (de zogenaamde G4). De aantallen misdrijven in de jaren 2012, 2013 en 2014 in de G4 gemeenten zijn weergegeven in Bijlage (tabellen B1, B2 en B3, tevens samen in Tabel B7). Inwonersaantallen zijn vermeld in tabel B4 in Bijlage I.

Overnachtingen

Het CBS publiceert op de StatLine website cijfermateriaal over overnachtingen in hotels, motels, pensions, appartementen met hoteldienstverlening, jeugdaccommodaties en bed & breakfast accommodaties met tenminste vijf slaapplekken. Wanneer twee personen een nacht in een hotel doorbrengen zijn dit twee overnachtingen, en dat is ook zo als een persoon twee nachten in het hotel doorbrengt. Gegevens over overnachtingen zijn op gemeenteniveau

uitsluitend beschikbaar voor de G4 gemeenten en voor Maastricht. De gegevens worden sinds 2012 per jaar gepubliceerd. In Tabel B5 in Bijlage I worden aantallen overnachtingen per dag in de G4 gemeenten weergegeven voor de jaren 2012, 2013 en 2014. De CBS gegevens over overnachtingen zijn gebruikt om te schatten hoeveel buitenlandse en binnenlandse toeristen de G4 gemeenten bezoeken en hoe veel tijd zij er doorbrengen.

Om de vergelijking van de verblijfspopulatie en inwonersaantallen te vereenvoudigen, drukken we de tijd uit in persoondagen. Een persoondag komt overeen met een verblijf van een persoon van 24 uur in de gemeente. Een persoon die op een dag de gemeente niet verlaat, bijvoorbeeld, telt die dag voor een persoondag mee in de verblijfspopulatie. Wanneer drie verschillende personen ieder acht uur in de gemeente doorbrengen, dragen zij samen een persoondag bij aan de verblijfspopulatie. Het maakt voor de berekeningen dus niet uit waar de personen woonachtig zijn, maar uitsluitend waar zij zich ophouden.

Omdat van toeristen die in een gemeente overnachten niet precies bekend is hoe lang zij in de gemeente verblijven, wordt in de berekeningen aangenomen dat een overnachting overeenkomt met een verblijf van 24 uur, dus met 1 persoondag.

Onderzoek Verplaatsingen in Nederland (OVIN)

Het OViN is een doorlopend onderzoek naar de mobiliteit van personen in Nederland dat door het Centraal Bureau voor de Statistiek wordt uitgevoerd en waarover jaarlijks wordt gerapporteerd (CBS 2015). De OViN databestanden worden ter beschikking gesteld via Data Archiving and Networking Services (DANS), een instituut van KNAW en NWO.

Het OViN wordt uitgevoerd onder een representatieve gestratificeerde random steekproef van ruim 40.000 personen per jaar. Er wordt gebruik gemaakt van verschillende bevragsmethoden (face-to-face, telefonisch of via het internet). Elke deelnemer rapporteert al zijn of haar verplaatsingen op een volledige dag. Het onderzoek vindt op alle dagen van het jaar plaats, dus ook in de weekenden en op feestdagen. De vertrek- en aankomsttijden en de vertrek- en aankomstgemeenten van alle verplaatsingen worden gerapporteerd. Hierdoor kan ook de duur van het verblijf in de gemeente van bestemming worden vastgesteld (exclusief de tijd die met de verplaatsing zelf gemoeid is). Met de door het CBS berekende *verplaatsingsgewichten* (die aangeven met hoeveel eenheden de observatie opgehoogd moet worden om tot een jaarlijks totaal te komen voor alle Nederlanders) kan geschat worden hoeveel tijd inwoners van elke gemeente X doorbrengen in elke andere gemeente Y. Dit impliceert dat we van bijvoorbeeld Amsterdam weten hoeveel tijd mensen uit andere gemeenten er doorbrengen, en ook hoeveel tijd Amsterdammers buiten hun gemeente doorbrengen. Omdat kleine gemeenten over het algemeen weinig deelnemers in de steekproef hebben, hebben schattingen van verplaatsingen van en naar kleine gemeenten grotere foutenmarges dan schattingen voor grote gemeenten.

Het OViN bevat gegevens over alle verplaatsingen (ongeacht motief, reisduur, vervoermiddel of afstand), behalve verplaatsingen in het kader van binnenlandse of buitenlandse vakanties. Dat geldt zowel voor verplaatsingen van en naar de vakantiebestemming als voor verplaatsingen tijdens het vakantieverblijf. Voor de in dit rapport nagestreefde doeleinden is

dat gunstig, want zo wordt overlap vermeden met de hierna beschreven gegevens over overnachtingen in hotels en andere logiesfaciliteiten.

Wij hebben in dit onderzoek het OViN (2012, 2013 en 2014) gebruikt om voor de vier grote gemeenten schattingen te construeren van de tijd die door Nederlandse niet-inwoners in de gemeente wordt doorgebracht, en van de tijd die door inwoners van de gemeente buiten de gemeente wordt doorgebracht, voor zover dat niet gebeurde in het kader van vakantie. Beide worden ook uitgedrukt in persoondagen.

Door de uitgaande persoondagen van de inkomende persoondagen af te trekken ontstaat een mobiliteitssaldo dat aangeeft hoeveel met hoeveel persoondagen de verblijfspopulatie van een gemeente gemiddeld per dag toeneemt door de alledaagse mobiliteit van Nederlanders. Een positief saldo impliceert meer inreizende dan uitreizende personen.

De schatting van de tijdsduur is gebaseerd op de tijdsduur van de activiteiten in de gemeente van bestemming. Bij een gering percentage van de verplaatsingen is de tijdsduur van de activiteit niet bekend. In die gevallen is verondersteld dat de werkelijke verblijfsduur gelijk was aan de gemiddelde verblijfsduur van personen die met hetzelfde motief (bijvoorbeeld werk) naar dezelfde gemeente reisden. De berekeningen zijn verricht met de statistische software *Stata*. Voor reproduceerbaarheid van de uitkomsten is het gebruikte *Stata* script in Bijlage II opgenomen.

Tabel B6 in de Bijlage 1 toont aantallen inreizende en uitreizende persoondagen en het saldo van beide getallen, dat overigens bij alle vier de grote steden positief is.

Omdat de statistieken van overnachtingen en het OViN nagenoeg wederzijds uitsluitend zijn, grotendeels volledig en voldoende betrouwbaar, menen we dat ze, gecombineerd met de reguliere inwonersaantallen, tot een adequate schatting leiden van het aantal persoondagen dat in de vier grote steden wordt doorgebracht door de eigen inwoners en tijdelijk verblijvende gasten. Wanneer deze schatting in de noemer van de criminaliteitsmaat gebruikt wordt, ontstaat voor de meeste misdrijven mogelijk een betere indicatie van het lokale risico op slachtofferschap dan met de traditionele rekenmethode waarbij het reguliere inwonertal in de noemer staat.

Bevindingen

Om de omvang van gemiddelde verblijfspopulaties van de afzonderlijke G4 gemeenten te berekenen combineren we inwonersaantallen, OViN gegevens over verplaatsingen en CBS statistieken van overnachtingen. Daarna worden de criminaliteitscijfers berekend met in de noemer verblijfspopulaties (aantallen misdrijven per 10.000 persoondagen) in plaats van inwonersaantallen (aantallen misdrijven per 10.000 inwoners). De verblijfspopulatie wordt als volgt berekend:

$$V = R + O + I - U$$

In deze vergelijking is V de verblijfspopulatie, R de residentiële populatie (inwoners), O het aantal overnachtingen in hotels en dergelijke, I de inkomende verplaatsingen en U de uitgaande verplaatsingen. Alle grootheden worden uitgedrukt in persoonsdagen per dag.

Tabel 1 laat de elementen van de vergelijking zien voor de G4 gemeenten in de jaren 2012, 2013 en 2014. De tabel laat zien hoe inwonersaantallen, de verplaatsingen van (uitreizende) eigen inwoners en (inreizende) bezoekers en de aanwezige toeristen van de vier grote steden van invloed zijn op het aantal daadwerkelijk in de steden verblijvende mensen (de verblijfspopulatie), en dus op de noemer van de criminaliteitsmaat in deze steden. In alle vier de grote steden is de verblijfspopulatie groter dan het inwonersaantal, en reizen er dus meer bezoekers de stad in dan inwoners de stad uitreizen. In Amsterdam was in 2012 de verblijfspopulatie 13.0 procent groter dan het inwonerstal, en in 2013 en 2014 bedroegen deze percentages 13.6 en 10.7 procent. Met deze percentages daalt dus het criminaliteitsniveau als we de verblijfspopulatie in de noemer van de criminaliteitsmaat opnemen.

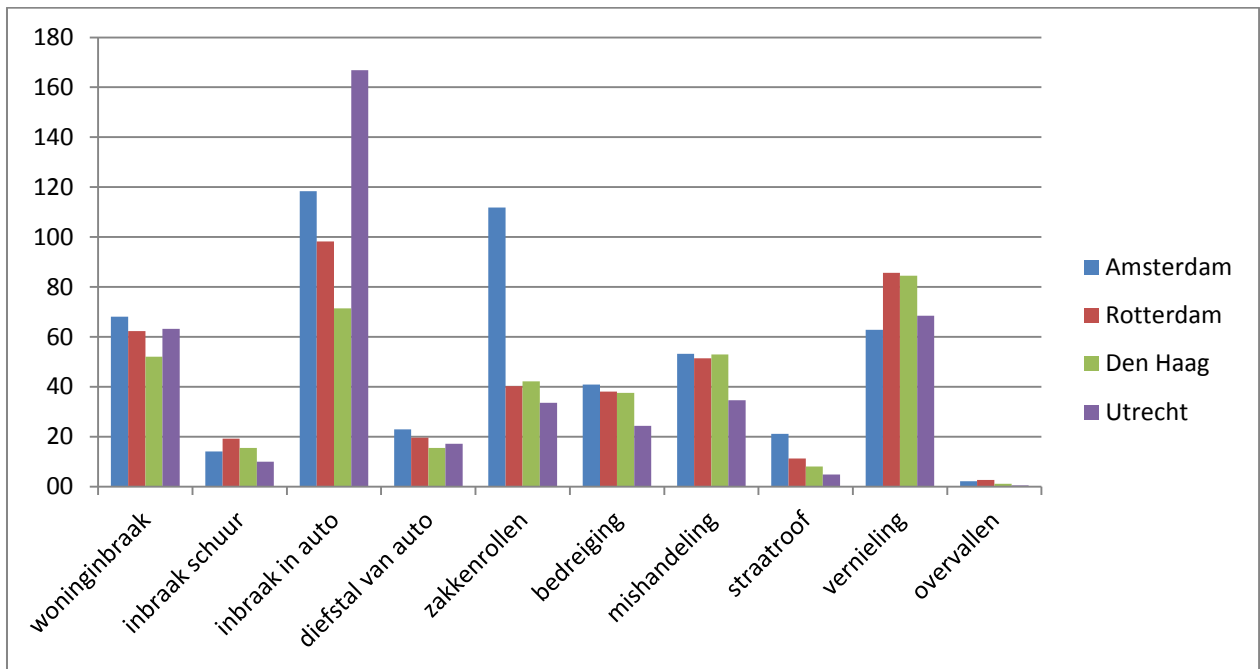
In Amsterdam was de verblijfspopulatie gemiddeld over de drie jaren 12.4 procent groter dan de residentiële populatie (aantal inwoners). Ook in de andere drie G4 gemeenten is de verblijfspopulatie groter dan het aantal inwoners, maar de verschillen met de residentiële bevolking zijn geringer dan in Amsterdam. In Rotterdam bedragen de percentages in de jaren 2012, 2013 en 2014 bijvoorbeeld respectievelijk 4.7 procent, 4.9 procent en 7.9 procent (gemiddeld 5.8 procent over de jaren 2012-2014). In Den Haag was het gemiddelde percentage 4.4 procent en in Utrecht 6.0 procent.

Tabel 1: Inwoners en bezoekers van de G4, 2012-2014

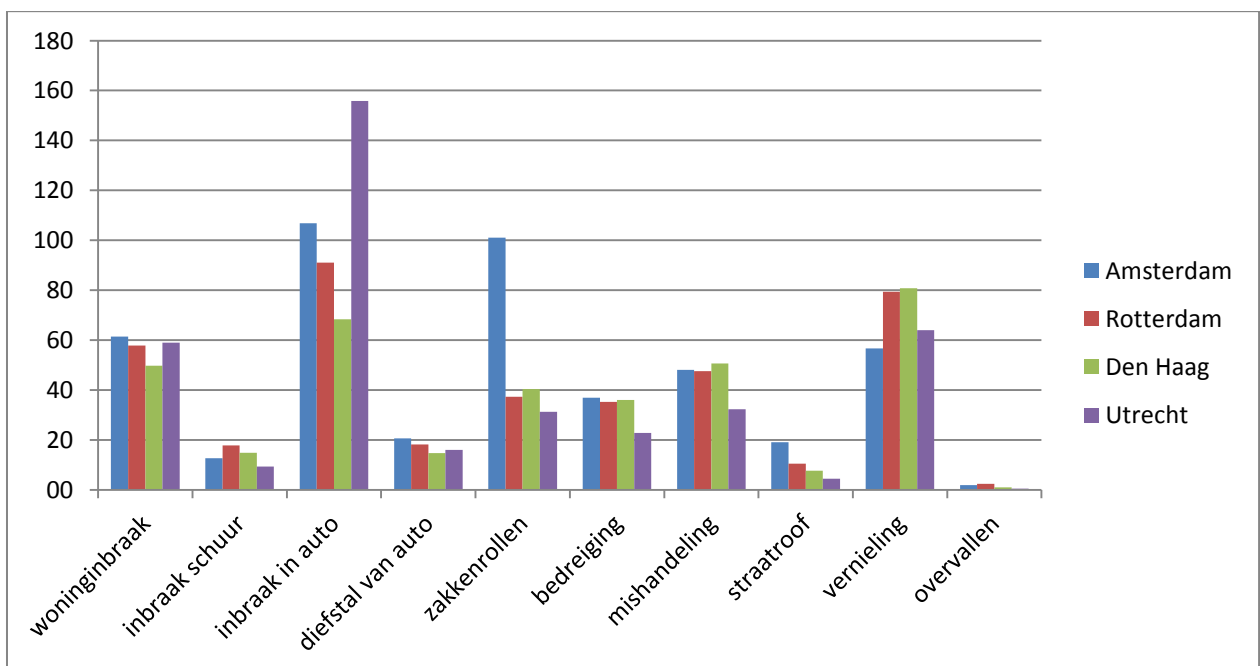
2012	Amsterdam	Rotterdam	Den Haag	Utrecht
Inwoners	790110	616260	502055	316275
+ Inkomende dagelijkse bezoekers	134393	73890	59895	57587
- Uitgaande dagelijkse inwoners	60263	48460	45073	38072
+ Overnachtende toeristen	28920	3329	3398	1322
Totaal	893160	645019	520275	337112
100 × Totaal / Inwoners	113.0	104.7	103.6	106.6
2013	Amsterdam	Rotterdam	Den Haag	Utrecht
Inwoners	799278	616294	505856	321916
+ Inkomende dagelijkse bezoekers	146795	80958	67225	68539
- Uitgaande dagelijkse inwoners	68868	54305	46276	56333
+ Overnachtende toeristen	30834	3450	3592	1265
Totaal	908039	646397	530397	335387
100 × Totaal / Inwoners	113.6	104.9	104.9	104.2
2014	Amsterdam	Rotterdam	Den Haag	Utrecht
Inwoners	810937	618357	508940	328164
+ Inkomende dagelijkse bezoekers	128836	93321	62255	66079
- Uitgaande dagelijkse inwoners	76046	48509	42770	44137
+ Overnachtende toeristen	34327	3992	3770	1298
Totaal	898054	667161	532195	351404
100 × Totaal / Inwoners	110.7	107.9	104.6	107.1

In de Figuren 1 en 2 is te zien in hoeverre de uitkomsten van de AD Misdaadmeter, en de onderlinge verhoudingen tussen de vier grote steden, veranderen door aanpassing van de noemer. Figuur 1 toont de criminaliteit per 10.000 inwoners van tien categorieën misdrijven in de G4 in 2014. Dit zijn dus de cijfers van de AD Misdaadmeter. Ze zijn in tabelvorm opgenomen in Tabel B8 in Bijlage I. Equivalente figuren voor de jaren 2012 en 2013 zijn in Bijlage I opgenomen in figuren B1 en B3.

Figuur 1: misdrijven per 10000 inwoners 2014

Figuur 2: Misdrijven per 10.000 verblijvende personen 2014

Figuur 2 toont de criminaliteit per 10.000 verblijvende personen in de steden van de G4. Deze maat wordt uitgedrukt in aantallen ‘persoondagen’, waarbij een persoondag kan bestaan uit een inwoner die zich de hele dag binnen de gemeente bevindt, maar ook kan bestaan uit meerdere personen die elk een deel van de dag in de gemeente verblijven. Drie personen die bijvoorbeeld elk 8 uur in de stad verblijven, vormen samen een persoondag. De achterliggende getallen van Figuur 1 zijn in Tabel B9 in Bijlage I opgenomen, evenals equivalente figuren voor de jaren 2012 en 2013.

Zoals al bleek uit de gegevens in Tabel 1 verandert de noemer van de criminaliteitsmaat wel, maar zijn de verschillen tussen de G4 gemeenten in de mate van verandering niet extreem groot. De schattingen over de omvang van de criminaliteit zijn daarom in Figuur 2 weliswaar lager, maar in de onderlinge verschillen tussen de vier grote steden veranderen nauwelijks. In zeven van de tien misdrijftypes in Figuur 1 staat Amsterdam als nummer 1 te boek, en dat is in Figuur 2, waarbij de verblijfspopulatie in de noemer staat, nog steeds zo.

Slotbeschouwing

De gemeente Amsterdam staat in de AD Misdaadmeter bij veel van de tien typen misdrijven relatief hoog in de ranglijst. In 2014 stond Amsterdam bij 7 van de 10 typen misdrijven in de AD Misdaadmeter in de top 10 van meest onveilige gemeenten, waarvan bij 4 (zakkenrollen, bedreiging, straatroof en overvallen) op de eerste plaats.

Samenvatting en conclusie

In het voorliggende onderzoek stond de vraag centraal in hoeverre de relatieve positie van gemeenten bij dergelijke vergelijkingen afhankelijk is van de wijze waarop criminaliteit wordt gemeten, en wel in het bijzonder van de wijze waarop bij de berekening van de criminaliteitsmaat rekening wordt gehouden met schaalverschillen tussen grote en kleine gemeenten. In de AD Misdaadmeter wordt de mate van criminaliteit gemeten door het aantal in een gemeente geregistreerde misdrijven te delen door het aantal inwoners van de gemeente. Dit is een eenvoudige, gangbare en verdedigbare methode, die echter geen rekening houdt met verschillen tussen gemeenten in aantallen bezoekers, zoals toeristen en forensen.

In het onderzoek is met behulp van aanvullende gegevens een schatting gemaakt van de *verblijfspopulatie* van de G4 gemeenten (Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht). De aanvullende gegevens betreffen aantallen overnachtingen in hotels, pensions en dergelijke, en microdata over de dagelijkse mobiliteit (exclusief vakantie) van Nederlanders uit het Onderzoek Verplaatsingen in Nederland (OVIN).

De verblijfspopulatie is het aantal mensen dat zich gemiddeld op het grondgebied van de gemeente bevindt, onafhankelijk van het land of de gemeente waar zij wonen. Door het aantal geregistreerde misdrijven te delen door de verblijfspopulatie (in plaats van door de residentiële populatie) wordt een criminaliteitsmaat geconstrueerd die mogelijk beter recht doet aan de mate waarin burgers aan het risico van slachtofferschap van misdrijven zijn blootgesteld.

De resultaten laten zien dat in alle G4 gemeenten de verblijfspopulatie in de periode 2012-2014 groter was dan het aantal inwoners. Er verbleven dus gemiddeld meer mensen dan er woonden. Het verschil was het grootste in Amsterdam. Wanneer criminaliteit wordt gerelateerd aan de verblijfspopulatie in plaats van het aantal inwoners, verandert er echter nauwelijks iets aan de relatieve posities van de G4 gemeenten ten opzichte van elkaar. Zo nam Amsterdam in 2014 bijvoorbeeld volgens beide berekeningsmethoden van de G4 gemeenten de eerste positie in bij de misdrijven woninginbraak, autodiefstal, zakkenrollen, bedreiging en overvallen.

Kanttekeningen bij de gebruikte gegevens

Hoewel ze bovenstaande conclusies niet ontkrachten, zijn enkele kanttekeningen te plaatsen bij de gegevens waarop we ons in dit onderzoek hebben gebaseerd.

Ten aanzien van de geregistreerde misdaadgegevens is de selectie van veelvoorkomende categorieën misdrijven overgenomen van de AD Misdaadmeter. Sommige uitkomsten zijn opmerkelijk en verdienen extra aandacht, zoals het relatief erg grote aantal diefstallen uit auto's in Utrecht en het relatief erg grote aantal gevallen van zakkenrollen in Amsterdam. Deze bevindingen vertegenwoordigen waarschijnlijk de werkelijkheid, maar zouden ook kunnen duiden op definitieverschillen tussen de politie-eenheden die de misdrijven registreren, waardoor bepaalde vormen van diefstal in Amsterdam tot zakkenrollen worden gerekend, maar elders niet. Het verdient aanbeveling mogelijke verschillen in definities nader te onderzoeken.

Met betrekking tot de OViN gegevens, op grond waarvan verblijfsduur in de G4 gemeenten wordt geschat, dient nogmaals te worden opgemerkt dat het schattingen zijn, en dat zij dientengevolge een betrouwbaarheidsmarge hebben. Omdat er veel respondenten uit de vier grote steden deelnemen zijn deze marges voor de G4 gemeenten gering. We hebben niet uitgezocht of het mogelijk is om de OViN gegevens te gebruiken om tot een nationale schatting te komen van de gemiddelde verblijfspopulaties van alle Nederlandse gemeenten. Vermoedelijk is de steekproef van ruim 40000 personen hier te klein, en zouden de schattingen onacceptabel grote betrouwbaarheidsmarges hebben.

De gebruikte gegevens over overnachtingen vormen een indicatie maar zijn geen perfecte maat voor aantal toeristen die in een gemeente verblijven. Zo zijn geen gegevens voorhanden van kleine logiesfaciliteiten met minder dan zes slaapplekken. Ook worden personen die op tijdelijk aangelegde (cruise)schepen overnachten niet meegerekend. Verder wordt aangenomen dat elke overnachting in Amsterdam overeenkomt met een verblijfsduur van 24 uur in de stad. Sommige gasten zullen wat langer blijven (maar niet veel langer want dan zou er een overnachting bij komen) en andere wat korter. Bovendien wordt er geen rekening mee gehouden dat degenen die in Amsterdam overnachten een deel van de dag elders kunnen besteden, en dat toeristen die Amsterdam bezoeken elders kunnen overnachten. De belangrijkste reden om aan te nemen dat deze overwegingen de uitkomsten niet beïnvloeden is dat dezelfde processen in alle G4 gemeenten een rol spelen.

Zoals eerder aangegeven zijn er bij het CBS geen gegevens beschikbaar over aantallen overnachtingen per gemeente, anders dan voor de G4 gemeenten en Maastricht. Dit was de reden om ons in dit onderzoek tot de G4 gemeenten te beperken.

Elk type delict een eigen noemer?

Al in 1965 wees Boggs er op dat bij het berekenen van criminaliteitsmaten in de noemer de potentiële doelwitten van het betreffende misdrijf dienen te worden opgenomen: bij fietsdiefstallen het aantal fietsen, bij woninginbraak het aantal woningen en bij geweld tegen personen het aantal mensen. Het risico dient immers te worden gerelateerd aan het aantal potentiële doelwitten van het misdrijf. De keuze om in de noemer van criminaliteitsmaten inwonersaantallen op te nemen is dan ook niet ideaal, maar vooral een pragmatische oplossing: voor de doelwitten van veel categorieën misdrijven zijn onvoldoende statistieken beschikbaar (bijvoorbeeld aantallen fietsen of schuren per gemeente). Verder is voor sommige typen misdrijven het aantal mogelijke doelwitten ook nauwelijks vast te stellen (bijvoorbeeld vernieling). De in dit onderzoek voorgestelde oplossing om de verblijfspopulatie in de noemer van de criminaliteitsmaat op te nemen voldoet dan ook slechts gedeeltelijk aan de eis dat de noemer van de criminaliteitsmaat het aantal mogelijke doelwitten bevat. Voor woninginbraak is immers het aantal woningen in de gemeente het meest geschikte criterium, voor inbraken in schuurtjes en dergelijke het aantal schuurtjes. Voor inbraak in auto en diefstal vanuit auto zou idealiter het gemiddeld aantal in de gemeente aanwezige auto's in de noemer moeten staan. De hier voorgestane aanpak waarbij een verblijfspopulatie geschat wordt is vooral van toepassing op misdrijven die direct tegen personen gericht zijn, zoals bedreiging, mishandeling, zakkenrollen en straatroof.

Toeristen een speciale groep?

Uit Tabel B5 blijkt dat in elk van de G4 gemeenten dagelijks vele duizenden toeristen verblijven. In Amsterdam zijn dat er ongeveer 30.000 per dag, in Rotterdam en in Den Haag ongeveer 3500 en in Utrecht ongeveer 1300. Hoewel deze aantallen slechts enkele procenten van de inwonersaantallen van de gemeenten vormen, worden toeristen wel regelmatig genoemd als kwetsbare groep. Zo zei burgemeester van der Laan van Amsterdam in reactie op de 1^e positie van Amsterdam in de Misdaadmeter 2015:

“Voor een deel is de aanwezige criminaliteit in Amsterdam te verklaren door het grote aantal toeristen: zij zijn vaker slachtoffer van criminaliteit dan reguliere inwoners van de stad.” (Algemeen Dagblad, 2015)

Die bewering wordt ondersteund door de resultaten van recent onderzoek onder toeristen in Amsterdam, waaruit blijkt dat de kans op slachtofferschap bijna 19 keer hoger is onder toeristen dan onder Amsterdammers (Lemieux & Steenbeek, 2016). Bij een zo hoge kans op slachtofferschap begint zelfs een relatief beperkte groep van ongeveer 30.000 toeristen (op een bevolking van ruim 800.000) behoorlijk mee te tellen in de totale geregistreerde criminaliteit, zelfs als we aannemen dat de aangiftebereidheid onder toeristen relatief gering is.

Over de kans dat zich onder toeristen en andere bezoekers van gemeenten relatief veel mensen bevinden die misdrijven plegen is geen systematische kennis voorhanden, maar het is niet ondenkbaar dat dit het geval is. Denk bijvoorbeeld aan plaatsen die risicogroepen aantrekken door lokaal aanwezige faciliteiten, zoals coffeeshops of uitgaansgelegenheden die vooral door jongeren bezocht worden.

Mogelijk is het dus zo dat de instroom van toeristen niet alleen betekent dat er zich op elk moment een groter aantal mensen in de gemeente bevindt dan de eigen inwoners, maar ook dat de bezoekers een extra risico van slachtofferschap en daderschap meebrengen.

Verklaringen voor verschillen in criminaliteit tussen gemeenten

Als toerisme en dagelijkse mobiliteitspatronen nauwelijks invloed hebben op de rangordening van gemeenten op veiligheid en criminaliteit, welke verklaringen zijn er dan voor de gevonden verschillen, en voor de hoge positie van Amsterdam en op de Misdaadmeter? Heeft criminaliteit te maken met de samenstelling van de bevolking naar leeftijd, geslacht en etnische achtergrond, heeft het te maken met de geringere betekenis van burens en buurtgenoten in stedelijke agglomeraties, of heeft het te maken met de verleidingen en verlokkingen die steden te bieden hebben?

In steden vinden per hoofd van de bevolking meer misdrijven plaats dan in dorpen en op het platteland. Die bevinding is naar tijd en plaats tamelijk universeel². Omdat we in dit onderzoek de beschikking hebben gekregen over criminaliteitscijfers en inwonersaantallen van alle Nederlandse gemeenten, kon eenvoudig de samenhang berekend worden tussen het aantal inwoners en het aantal misdrijven per 100 inwoners. Voor elk van de tien onderzochte delicten blijkt deze correlatie significant en vrij tot zeer hoog te zijn. Voor mishandeling, bedreiging, overval, straatroof, en zakkenrollen ligt de correlatie met inwonersaantallen boven .50. Zelfs de laagste samenhang (die met inbraken in schuren) bedraagt nog steeds .19. Het aantal delicten per inwoner neemt dus toe met het aantal inwoners, een bevinding die in overeenstemming is met algemene theorieën over de relatie tussen de omvang van steden en sociale, economische en infrastructurele resultaten (Bettencourt, 2013). Kort gezegd komen deze er op neer dat de per capita omvang van zowel gunstige (productiviteit, innovatie) als ongunstige (vervuiling, criminaliteit) uitkomsten positief samenhangt met het aantal inwoners.

Overigens blijkt er sprake te zijn van een afname van de verschillen tussen stad en platteland. Zo rapporteerde het Centraal Bureau voor de Statistiek³ dat het slachtofferschap van misdrijven daalde, maar sterker daalde in de steden dan op het platteland. Wel bleek in Amsterdam 29 procent van de bewoners slachtoffer te zijn geweest van een misdrijf, waarmee deze stad opnieuw aan top ging.

De meest gezaghebbende studie over de oorzaken van de hogere criminaliteit in steden (Glaser & Sacerdote, 1999) heeft betrekking op de Verenigde Staten en draagt de veelzeggende titel : Why is there more crime in cities?'. Op grond van gedetailleerde analyses

² De oorspronkelijke functie van steden was het beschermen van de inwoners binnen de stadsmuren, maar hierbij ging het hoofdzakelijk om bescherming tegen vijandige legers

³ <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2015/48/verschil-criminaliteit-stad-en-land-gedaald>

van politiegegevens en slachtofferschapsenquêtes komen de auteurs tot de volgende conclusies:

- Maximaal een kwart van het verschil tussen stad en platteland kan verklaard worden doordat de opbrengst van criminaliteit in steden hoger is (uit slachtoffersenquêtes blijkt dat de gemiddelde schade van slachtoffers in steden groter is).
- Maximaal een vijfde van het verschil kan verklaard worden doordat in steden de kans op aanhouding en de kans op herkenning geringer is
- Een derde tot de helft van het verschil kan verklaard worden door het grotere aantal eenoudergezinnen in steden.

Verder suggereren de auteurs, zonder dit precies te kunnen meten, dat de grotere anonimiteit van de stad en het gebrek aan sociale samenhang ook een rol spelen.

Het veronderstelde mechanisme dat aan het effect van eenoudergezinnen te grondslag ligt zou er uit bestaan dat er minder toezicht is op kinderen in eenoudergezinnen, en dat deze kinderen daardoor meer worden blootgesteld aan criminogene invloeden van leeftijdsgenoten (Glaeser, Sacerdote & Scheinkman, 1996).

Vooralsnog is moeilijk in te schatten in hoeverre deze resultaten ook op de Nederlandse situatie van toepassing zijn. Niet alleen functioneert de rechtshandhaving hier anders dan in de Verenigde Staten, ook verschijnselen als éénoudergezinnen hebben hier mogelijk een andere betekenis en daarom mogelijk ook een ander effect.

Opmerkelijk genoeg bestaat er geen recent onderzoek naar de oorzaak van verschillen in criminaliteit tussen gemeenten of tussen steden, noch in Nederland noch elders. In de sociologie en de criminologie gaat de aandacht veelal uit naar de oorzaken van verschillen in criminaliteit en andere sociale problemen tussen wijken en buurten binnen steden (en er wordt zelfs in toenemende mate onderzoek gedaan naar verschillen op straatniveau). Zonder de relevantie van dergelijk onderzoek te willen betwisten, lijkt het ons wenselijk dat er ook systematisch onderzoek wordt verricht naar de oorzaken van verschillen in de aard en omvang van misdaad op hogere geografische schaalniveaus, zoals regio's en gemeenten. Vanwege de openbaarheid van de gebruikte bronnen, de eenvoud van de gebruikte criminaliteitsmaat (geregistreerde misdaad per 10.000 inwoners) en de toegankelijkheid van het medium (www.ad.nl/misdaadmeter) lijkt de AD Misdaadmeter een geschikt instrument te zijn voor het in kaart brengen van de feitelijke verschillen tussen Nederlandse gemeenten en van de ontwikkelingen daarin over de tijd. Voor een verklarende analyse van de oorzaken van de geconstateerde verschillen en van veranderingen over de tijd, zijn echter meer gegevensbronnen en een diepgravender wetenschappelijke analyse noodzakelijk.

Literatuur

- Algemeen Dagblad (2015). Amsterdam blijft onveiligste gemeente. 12 mei 2015.
- Bettencourt, L.M.A. (2013). The origins of Scaling in Cities. *Science* 340 (6139): 1438-1441.
- Boggs, Sarah L. (1965). Urban Crime Patterns. *American Sociological Review* 30:899-908.
- CBS (2015) Onderzoek Verplaatsingen in Nederland 2014: Onderzoeksbeschrijving. Heerlen: Centraal Bureau voor de Statistiek.
- Glaeser, E.L. & Sacerdote, B. (1999). Why is there more crime in cities? *Journal of Political Economy* 107: 225-258
- Glaeser, E.L., Sacerdote, B. & Scheinkman, J.A. (1996). Crime and Social Interactions. *The Quarterly Journal of Economics* 111:507-548.
- Lemieux, A.M. & Steenbeek, W. (2016). "Toeristen en criminaliteit". In: Dirkzwager, A., van Gelder, J-L., Ruiter, S. & Custers, G. (Red.). *Beroemd en berucht: Criminaliteit in Amsterdam*. Amsterdam: SWP. ISBN: 978908506680.
- Sociaal en Cultureel Planbureau (2015). *De sociale staat van Nederland*. Den Haag: SCP

Bijlage 1

Tabel B1: Criminaliteit 2012: Aantallen misdrijven in de G4 gemeenten

Type misdrijf	Amsterdam	Rotterdam	Den Haag	Utrecht
woninginbraak	4240	3209	2529	1720
inbraak schuur	804	790	416	211
inbraak in auto	8105	5640	4016	4349
diefstal van auto	1652	1114	685	347
zakkenrollen	8639	2624	2007	1254
bedreiging	3379	2643	1938	986
mishandeling	4405	3359	2638	1171
straatroof	1838	1168	575	219
vernieling	5676	6302	4978	2354
overvallen	211	237	61	41

Bron: AD Misdaadmeter, J. De Vreede

Tabel B2: Criminaliteit 2013: Aantallen misdrijven in de G4 gemeenten

Type misdrijf	Amsterdam	Rotterdam	Den Haag	Utrecht
woninginbraak	6553	4230	3266	2225
inbraak schuur	1435	1149	690	334
inbraak in auto	10430	6671	4717	4993
diefstal van auto	2040	1364	823	568
zakkenrollen	10833	2807	2158	1445
bedreiging	3260	2593	2059	899
mishandeling	4214	3349	2775	1144
straatroof	2118	911	512	201
vernieling	5212	6056	4478	2292
overvallen	251	161	55	25

Bron: AD Misdaadmeter, J. De Vreede

Tabel B3: Criminaliteit 2014: Aantallen misdrijven in de G4

Type misdrijf	Amsterdam	Rotterdam	Den Haag	Utrecht
woninginbraak	5520	3857	2648	2073
inbraak schuur	1142	1186	790	329
inbraak in auto	9597	6078	3637	5474
diefstal van auto	1859	1211	787	563
zakkenrollen	9072	2494	2147	1102
bedreiging	3321	2353	1915	801
mishandeling	4319	3177	2697	1137
straatroof	1719	700	413	159
vernieling	5094	5296	4300	2247
overvallen	177	166	57	17

Bron: AD Misdaadmeter, J. De Vreede

Tabel B4: Inwonersaantallen naar G4 gemeente

Jaar	Amsterdam	Rotterdam	Den Haag	Utrecht
2012	790110	616260	502055	316275
2013	799278	616294	505856	321916
2014	810937	618357	508940	328164

Bron: AD Misdaadmeter, J. De Vreede , StatLine (statline.cbs.nl)

Tabel B5: Overnachtingen per dag naar G4 gemeente

Jaar	Amsterdam	Rotterdam	Den Haag	Utrecht
2012	28920	3329	3398	1322
2013	30834	3450	3592	1265
2014	34327	3992	3770	1298

Bron: statline.cbs.nl (aantallen overnachtingen gedeeld door 365 en afgerond)

Tabel B6: Inkomende en uitgaande persoondagen per dag, naar G4 gemeente 2012-2014

	Amsterdam	Rotterdam	Den Haag	Utrecht
2012				
Inkomend	134393	73890	59895	57587
Uitgaand	60263	48460	45073	38072
Saldo	74130	25430	14822	19515
2013				
Inkomend	146795	80958	67225	68539
Uitgaand	68868	54305	46276	56333
Saldo	77927	26653	20949	12206
2014				
Inkomend	128836	93321	62255	66079
Uitgaand	76046	48509	42770	44137
Saldo	52790	44812	19485	21942

Bron: Onderzoek Verplaatsingen in Nederland 2013 (OviN). CBS.

Tabel B7: Geregistreerde misdrijven in de G4, 2012-2014

Type misdrijf	Amsterdam			Rotterdam			Den Haag			Utrecht		
	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014
woninginbraak	4240	6553	5520	3209	4230	3857	2529	3266	2648	1720	2225	2073
inbraak schuur	804	1435	1142	790	1149	1186	416	690	790	211	334	329
inbraak in auto	8105	10430	9597	5640	6671	6078	4016	4717	3637	4349	4993	5474
diefstal van auto	1652	2040	1859	1114	1364	1211	685	823	787	347	568	563
zakkenrollen	8639	10833	9072	2624	2807	2494	2007	2158	2147	1254	1445	1102
bedreiging	3379	3260	3321	2643	2593	2353	1938	2059	1915	986	899	801
mishandeling	4405	4214	4319	3359	3349	3177	2638	2775	2697	1171	1144	1137
straatroof	1838	2118	1719	1168	911	700	575	512	413	219	201	159
vernieling	5676	5212	5094	6302	6056	5296	4978	4478	4300	2354	2292	2247
overvallen	211	251	177	237	161	166	61	55	57	41	25	17

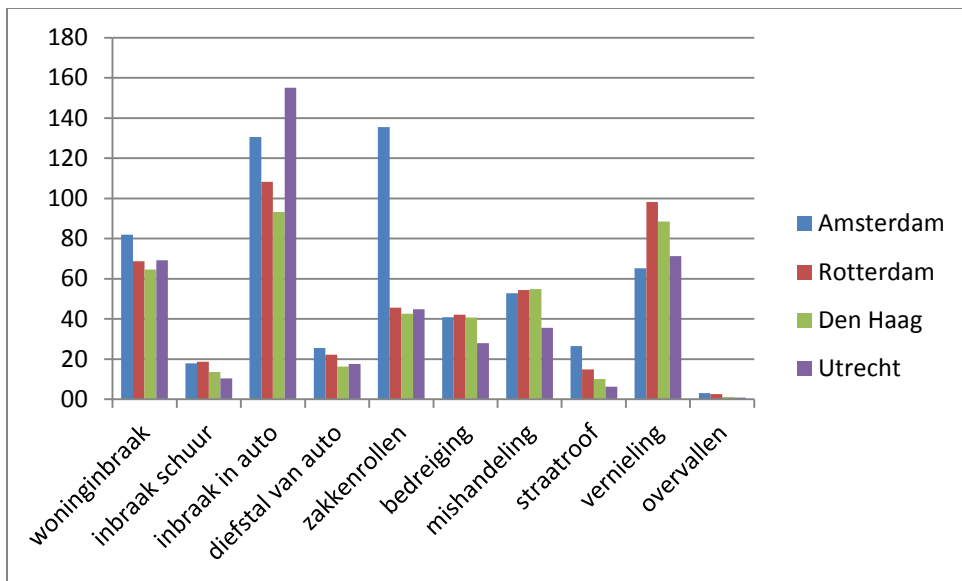
Tabel B8: Geregistreerde misdrijven per 10.000 inwoners in de G4, 2012-2014

Type misdrijf	Amsterdam			Rotterdam			Den Haag			Utrecht		
	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014
woninginbraak	53.7	82.0	68.1	52.1	68.6	62.4	50.4	64.6	52.0	54.4	69.1	63.2
inbraak schuur	10.2	18.0	14.1	12.8	18.6	19.2	8.3	13.6	15.5	6.7	10.4	10.0
inbraak in auto	102.6	130.5	118.3	91.5	108.2	98.3	80.0	93.2	71.5	137.5	155.1	166.8
diefstal van auto	20.9	25.5	22.9	18.1	22.1	19.6	13.6	16.3	15.5	11.0	17.6	17.2
zakkenrollen	109.3	135.5	111.9	42.6	45.5	40.3	40.0	42.7	42.2	39.6	44.9	33.6
bedreiging	42.8	40.8	41.0	42.9	42.1	38.1	38.6	40.7	37.6	31.2	27.9	24.4
mishandeling	55.8	52.7	53.3	54.5	54.3	51.4	52.5	54.9	53.0	37.0	35.5	34.6
straatroof	23.3	26.5	21.2	19.0	14.8	11.3	11.5	10.1	8.1	6.9	6.2	4.8
vernieling	71.8	65.2	62.8	102.3	98.3	85.6	99.2	88.5	84.5	74.4	71.2	68.5
overvallen	2.7	3.1	2.2	3.8	2.6	2.7	1.2	1.1	1.1	1.3	0.8	0.5

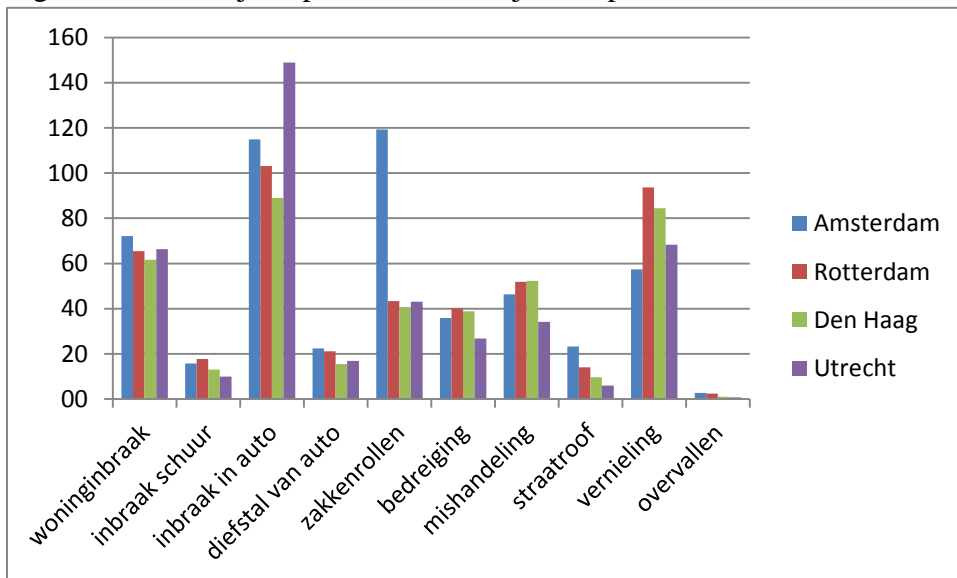
Tabel B9: Geregistreerde misdrijven per 10.000 aanwezige personen in de G4, 2012-2014

Type misdrijf	Amsterdam			Rotterdam			Den Haag			Utrecht		
	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014	2012	2013	2014
woninginbraak	47.5	72.2	61.5	49.8	65.4	57.8	48.6	61.6	49.8	51.0	66.3	59.0
inbraak schuur	9.0	15.8	12.7	12.2	17.8	17.8	8.0	13.0	14.8	6.3	10.0	9.4
inbraak in auto	90.7	114.9	106.9	87.4	103.2	91.1	77.2	88.9	68.3	129.0	148.9	155.8
diefstal van auto	18.5	22.5	20.7	17.3	21.1	18.2	13.2	15.5	14.8	10.3	16.9	16.0
zakkenrollen	96.7	119.3	101.0	40.7	43.4	37.4	38.6	40.7	40.3	37.2	43.1	31.4
bedreiging	37.8	35.9	37.0	41.0	40.1	35.3	37.2	38.8	36.0	29.2	26.8	22.8
mishandeling	49.3	46.4	48.1	52.1	51.8	47.6	50.7	52.3	50.7	34.7	34.1	32.4
straatroof	20.6	23.3	19.1	18.1	14.1	10.5	11.1	9.7	7.8	6.5	6.0	4.5
vernieling	63.5	57.4	56.7	97.7	93.7	79.4	95.7	84.4	80.8	69.8	68.3	63.9
overvallen	2.4	2.8	2.0	3.7	2.5	2.5	1.2	1.0	1.1	1.2	0.7	0.5

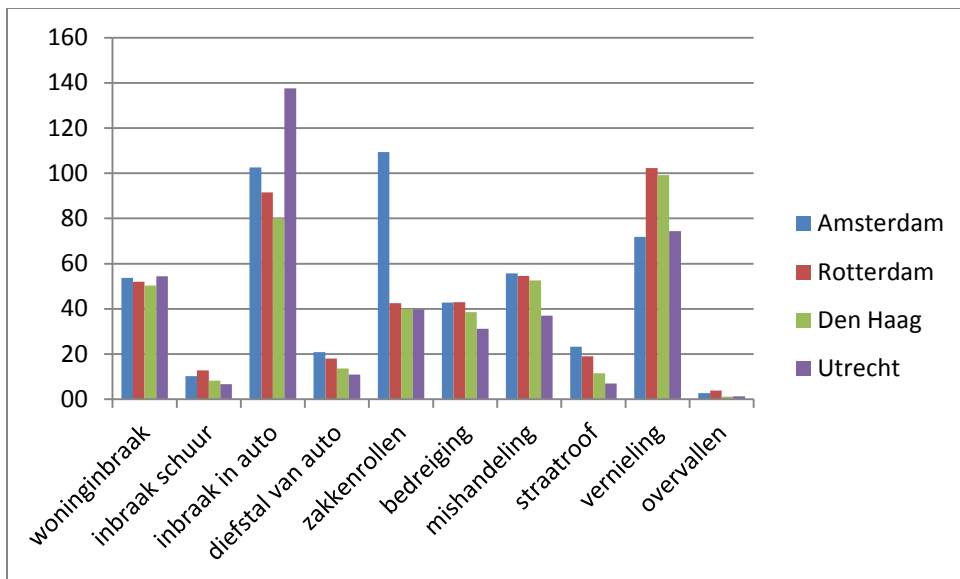
Figuur B1: Misdrijven per 10000 inwoners 2013

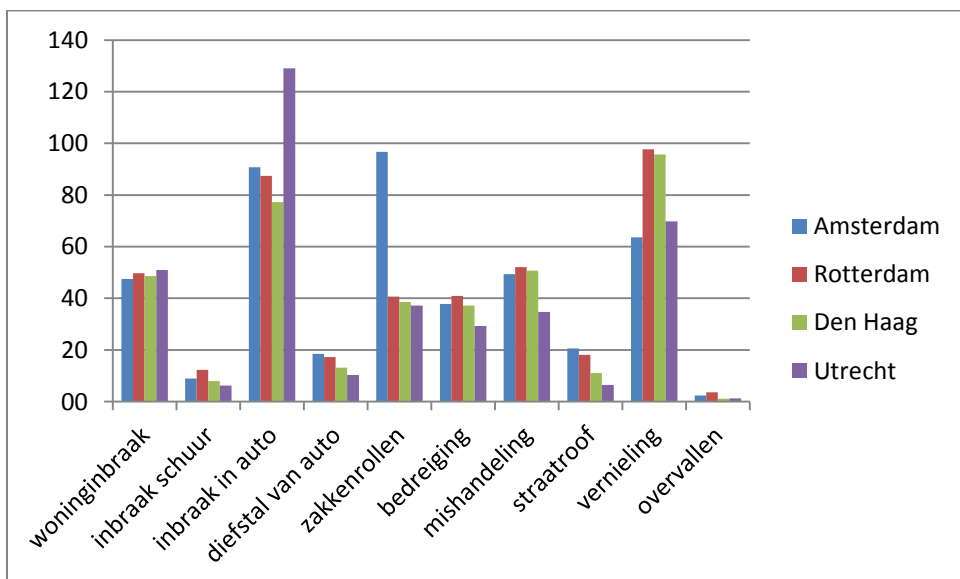
Figuur B2: Misdrijven per 10000 verblijvende personen 2013

Figuur B3: Misdrijven per 10.000 inwoners 2012

Figuur B4: Misdrijven per 10.000 verblijvende personen 2012

Bijlage 2; Stata script berekening OViN

```
clear
*****
* 363=Amsterdam 599=Rotterdam 344=Utrecht 518='s-Gravenhage
*****
global AMS = 363
global ROT = 599
global UTR = 344
global GRA = 518
global OVIN2012 = "ovin2012_databestand_revisie"
global OVIN2013 = "ovin2013_databestand"
global OVIN2014 = "ovin2014_databestand"
global FOLDERLOC = "G:/MSC/PROJECTS/MisdaadMeter/Data/OViN DANS/"
*****
* Lees OViN 2012 - 2013 - 2014
*****
foreach YEAR of numlist 2012 2013 2014 {
  noi disp _newline "----- `YEAR' -----" _newline
  use "${FOLDERLOC}`YEAR'/${OVIN`YEAR'}.dta", replace
  *****
  * Belangrijke OviN variabelen
  *****
  *opid : respondent ID
  *wogem : woongemeente
  *vertgem : vertrekgemeente
  *aankgem : aankomstgemeente
  *kmotiefv: klassenindeling motief
  *actduur : duur activiteit
  *factorv : weegfactor verplaatsingen
  *****
  * If actduur missing (.) vervang door gemiddelde actduur va mensen
  * die naar dezelfde gemeente reizen met hetzelfde doel
  *****
  quietly generate actduurR = actduur
  quietly capture drop actduurR_MEAN
  quietly egen actduurR_MEAN = mean(actduurR) if aankgem!=wogem, by(aankgem
  kmotiefv)
  quietly replace actduurR = actduurR_MEAN if actduurR == .

  *****
  * Weegfactor maken: persoondagen per dag met correctie missing actduur
  *****
  generate factorpdR=round((factorv * actduurR)/(365*24*60), 1)
  label variable factorpdR "Weegfactor persoondagen"
  *****
  noi msg Inreizende personen `YEAR', in persoondagen (met correctie)
  *****
  tab aankgem [fw=factorpdR] if wogem!=aankgem & inlist(aankgem, $AMS, $ROT,
  $UTR, $GRA), matcell(IN`YEAR')
  *****
  msg Uitreizende personen `YEAR', in persoondagen (met correctie)
  *****
  tab wogem [fw=factorpdR] if wogem!=aankgem & inlist(wogem, $AMS, $ROT,
  $UTR, $GRA), matcell(OUT`YEAR')

}
```